

بررسی تاثیر پیچیدگی عملیات و پاداش هیئت مدیره بر تاخیر در گزارشگری مالی

سیدحسین افضل‌نیا

کارشناسی ارشد مدیریت دولتی - مالی، واحد فیروزکوه، دانشگاه آزاد اسلامی، فیروزکوه، ایران (نویسنده مسئول)
Hassan.afzalnia@yahoo.com

شماره ۱۷ / زمستان ۱۳۹۸ (جلد دوم) / صص ۱۳۹ - ۱۵۰
چشم انداز حسابداری و مدیریت (دوره دوم)

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی تاثیر پیچیدگی عملیات و پاداش هیئت مدیره بر تاخیر در گزارشگری مالی می‌پردازد. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی بوده و از بعد روش‌شناسی همبستگی از نوع تحقیقات علی (پس رویدادی) می‌باشد. جامعه آماری پژوهش کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران بود که به روش حذف سیستماتیک تعداد ۱۱۹ شرکت به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شده و در دوره‌ی زمانی ۶ ساله بین سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۷ مورد تحقیق قرار گرفتند. روش مورد استفاده جهت جمع‌آوری اطلاعات، کتابخانه‌ای بوده و برای آزمون فرضیه‌ها از رگرسیون خطی چندگانه استفاده شده است. برای اجرای آزمون‌ها و تخمین نهایی مدل‌ها از نرم افزار استاتا نسخه ۱۵ استفاده گردید. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که پیچیدگی عملیات بر تاخیر در گزارشگری مالی تاثیر مستقیم و معنادار دارد. یعنی در شرکت‌هایی که دارای پیچیدگی عملیات هستند و شرکتها فروش صادراتی دارند آن شرکتها تاخیر بیشتری در گزارشگری مالی دارند. پاداش هیئت مدیره بر تاخیر در گزارشگری مالی تاثیر معنادار و معکوس دارد یعنی شرکت‌هایی که به هیئت مدیره خود پاداش می‌دهند در آن شرکتها صورت های مالی با تاخیر کمتری گزارش می‌شود.
واژگان کلیدی: تاخیر در گزارشگری مالی، پیچیدگی عملیات، پاداش هیئت مدیره.

مقدمه

به موقع بودن، اهمیت حیاتی برای بازارهای سرمایه دارد و به عنوان یکی از اجزای اصلی بازار سرمایه کارا محسوب می‌شود. انتشار به موقع اطلاعات باعث کاهش عدم تقارن اطلاعات، مبادلات نهانی، شایعه‌ها و درز اطلاعات در بازار می‌شود و به ارزشیابی و قیمت‌گذاری اوراق بهادار، جذب سرمایه و حفظ اعتماد سرمایه‌گذاران در بازارهای سرمایه کمک می‌کند. در مقابل، دسترسی نداشتن به اطلاعات دقیق و به موقع باعث ناکارایی بازار، افزایش ابهام در تصمیم‌گیری و کاهش مربوط بودن گزارش‌های مالی و محتوای اطلاعاتی آنها می‌شود. تأخیر در انتشار اطلاعات مالی می‌تواند منجر به مشکلات قیمت‌گذاری اوراق بهادار و بی‌عدالتی در میان سرمایه‌گذارانی شود که امکان دسترسی برابر به اطلاعات مهم را ندارند. هر چه تأخیر در انتشار گزارش‌های مالی طولانی‌تر شود، اطلاعات بیشتری به نفع سهامداران عمده افشا می‌شود و شایعه‌های زیادی در بازار سرمایه مطرح می‌شود. از این رو، انتشار به موقع اطلاعات مالی برای افراد برون سازمانی و به خصوص سرمایه‌گذاران جزء، از اهمیت خاصی برخوردار است (حاجیها و فتحی، ۱۳۹۳).

برای ارائه به موقع اطلاعات، اغلب ممکن است لازم شود قبل از مشخص شدن همه جنبه های یک معامله یا رویداد، اطلاعات موجود گزارش شود که این از قابلیت اتکای آن می کاهد. به عکس، هرگاه به منظور مشخص شدن همه جنبه های مزبور، گزارشگری با تأخیر انجام گردد، اطلاعات ممکن است کاملاً قابل اتکا شود، لیکن برای استفاده کنندگانی که باید طی این مدت تصمیماتی اتخاذ کنند بی فایده شود. برای نیل به موازنه بین خصوصیات مربوط بودن و قابل اتکا بودن، با توجه به الزامات قانونی در مورد زمان ارائه اطلاعات، مهم ترین موضوعی که باید مورد توجه قرار گیرد این است که چگونه به بهترین وجه به نیازهای تصمیم گیری اقتصادی استفاده کنندگان پاسخ داده شود (استانداردهای حسابداری، مفاهیم نظری گزارشگری مالی، ۱۳۸۹).

استفاده کنندگان عموماً بر اساس گواهی حسابرسان به صورت های مالی اعتماد می ورزند. از سویی دیگر اجرای فرایند حسابرسی جزء عواملی است که منجر می گردد تا وقفه ای بین تاریخ پایان سال مالی و ارایه اطلاعات به استفاده کنندگان به وجود آید که در نهایت به کاهش ویژگی مربوط بودن اطلاعات می انجامد (معیری، ۱۳۸۶). تئوری نمایندگی ادعا می کند که جدا کردن مالکیت از مدیریت مشکلات نمایندگی را در شرکت ایجاد می کند بطوریکه مدیران ممکن است همیشه در راستای بهترین منافع سهامداران عمل نکنند. بر اساس تئوری نمایندگی پاداش مدیران بین منافع مدیران و سهامداران توازن ایجاد کرده و چشم انداز بلندمدت عملکرد شرکت را بهبود می بخشد. شرکتها از طریق پاداش نقدی و مزایای سهام از قبیل مالکیت سهام عادی، سهام محدود شده و اختیارات خرید سهام برای ایجاد توازن بین منافع سهامداران و مدیران استفاده می کنند.

واژه پیچیدگی عملیات به مجموعه فعالیت‌هایی اطلاق می گردد که منجر می شود روال عادی عملیات واحد تجاری دستخوش موانعی شود که تلاشهای همه جانبه را برای مرتفع کردن این پیچیدگی می طلبد. به عبارتی پیچیدگی عملیات، مجموعه فعالیت‌های اضافی است که تمام افراد درگیر در موضوع باید اقدام کنند تا بتوانند روال عادی فعالیت خود را بدون وقفه و مشکلی طی نمایند (چنگ و همکاران، ۲۰۱۶).

پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سوال است که بررسی تاثیر پیچیدگی عملیات و پاداش هیئت مدیره بر تاخیر در گزارشگری مالی چگونه است؟

ادبیات و پیشینه پژوهش

تاخیر در گزارشگری مالی

گزارشگری مالی به موقع از دیدگاه‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. این مطالعات اغلب مبتنی بر تئوری علامت دهی بوده که در اصل توسط اسپینس (۱۹۷۳) برای توضیح رفتار بازار کارا ارائه شده است. در مدل اسپینس سطح تحصیلات به عنوان یک سیگنال از کیفیت بالقوه کارکنان در نظر گرفته شده است که می تواند رفتار استخدام را تحت تأثیر قرار دهد. در تئوری علامت دهی که به طور گسترده ای در مطالعات حسابداری و حسابرسی استفاده می شود، فرض گردیده در برخی مواقع از میان جنبه های مختلف افشای اطلاعات مالی که توسط مدیریت ارائه می شود می تواند به عنوان علامتی توسط سرمایه گذاران دیده شود. یکی از این جنبه های افشاء، گزارشگری به موقع سود و یا زمان انتشار گزارش های مالی شرکت پس از پایان سال مالی می باشد. انتشار به موقع اطلاعات می تواند نشانه ای از برخی اخبار خوب باشد (مانند افزایش در آمد) یا تأخیر در انتشار اطلاعات، نشانه ای از اخبار بد باشد (مانند کاهش در آمد). بدین ترتیب پیش بینی می شود اخبار خوب سریع تر و اخبار بد دیرتر منتشر شوند. نتایج بهنگام بودن اطلاعات درآمد برای اولین بار مربوط به واکنش بازار سهام به زمان انتشار درآمد می باشد. مطالعات انجام شده توسط چمبر و پنمان (۱۹۸۴)، گیولی پالمون (۱۹۸۲) و کروس و شرودر (۱۹۸۴) واکنش بازار سهام به بهنگام بودن گزارشگری مالی را مورد بررسی قرار داده است. این مطالعات نشان داد که گزارش های مالی که زودتر از تاریخ مورد انتظار منتشر شده، به عنوان اخبار غیر عادی ولی خوب تداعی می شوند در حالی که افشا دیرتر از تاریخ مورد انتظار باشد به عنوان اخبار غیرعادی ولی

بد تداعی می شوند. این نتایج نشان می دهد که بهنگام بودن را می توان به عنوان یک سیگنال برای تشخیص شرکت با خبر خوب از خبر بد مورد استفاده قرار گیرد، و این که سرمایه گذاران این سیگنال را در طول فرایند تصمیم گیری سرمایه گذاری مورد استفاده قرار دهند (حاجیها و فتحی، ۱۳۹۳).

پرداخت پاداش

بر مبنای ماده ۱۳۴ قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷ در صورتی که در اساسنامه پیش بینی شده باشد، مجمع عمومی می تواند تصویب کند که نسبت معینی از سود خالص سالانه شرکت بعنوان پاداش به اعضا هیأت مدیره تخصیص داده شود. همچنین بر اساس ماده ۲۴۱ همین قانون نسبت معینی از سود خالص سالانه شرکت که ممکن است جهت پاداش هیأت مدیره در نظر گرفته شود به هیچ وجه نباید در شرکت های سهامی عام از پنج درصد سودی که در همان سال به صاحبان سهام پرداخت می شود تجاوز کند. تحقیقات نشان داده است که شیوه اعطای پاداش در ۲۹٪ شرکت های ایرانی به صورت درصدی از سود خالص و سود تقسیم شده بین سهامداران بوده است (جهانخانی و ظریف فرد، ۱۳۷۵). در تحقیقات دیگر صورت گرفته تمام پاسخ دهندگان به سوال تحقیق بر این باور بودند که اغلب طرح ها و قراردادهای پاداش فعلی مبتنی بر سود حسابداری بوده است و آزمون رابطه بین پاداش و سود شرکت های بورس مؤید وجود رابطه خطی بوده و نظر پاسخ دهندگان را تایید نموده است (نمازی و سیرانی، ۱۳۸۳).

پیچیدگی عملیات

واژه پیچیدگی عملیات به مجموعه فعالیت‌های اطلاق می گردد که منجر می شود روال عادی عملیات واحد گزارشگر دستخوش موانعی شود که تلاش‌های همه جانبه را برای مرتفع کردن این پیچیدگی می طلبد. به عبارتی پیچیدگی عملیات، مجموعه فعالیت‌های اضافی است که تمام افراد درگیر در موضوع باید اقدام کنند تا بتوانند روال عادی فعالیت خود را بدون وقفه و مشکلی طی نمایند. عواملی که منجر به پیچیدگی عملیات می شوند، می توانند شامل عوامل درونی (درون سازمانی) و یا عوامل بیرونی (برون سازمانی) باشند. از جمله عوامل درونی (درون سازمانی) موثر بر پیچیدگی عملیات واحد گزارشگر، می توان به تنوع جغرافیائی (پراکندگی واحد گزارشگر در زمینه‌ی توزیع، تولید و...)، میزان صادرات، تنوع در تولید محصولات، تعداد پرسنل، حجم فعالیت و غیره اشاره کرد؛ همچنین در مورد عوامل بیرونی نیز می توان به قوانین و مقررات ملی و جهانی و یا تجارت جهانی، وجود رقابت و بازارهای رقابتی، انتظارات و نیازهای ذینفعان و غیره اشاره کرد. لذا سطح پیچیدگی به عواملی که از نظر گذشت بستگی دارد. میزان پیچیدگی در یک نانوائی کوچک که اعضای آن، خود سهامداران (مالکان) هستند بسیار محدود است. چرا که مدیریت آن به مراتب آسانتر و نظارت و کنترل مؤثرتر است. هرچه یک کسب و کار رشد کند، میزان ارتباطات و عوامل پیچیده کننده نیز رشد می کند؛ چنانکه یک واحد گزارشگر چند ملیتی با دارا بودن پراکندگی جغرافیائی و تعداد پرسنلهای زیاد که هر کدام از واحدها نیز تحت قوانین و مقررات یک حوزه‌ی جغرافیائی قرار دارند، قاعدتاً پیچیده تر از نانوائی مطرح شده است. لذا کسب و کارهای بزرگ، ذاتاً پیچیده تر هستند. چرا که تصمیمات مدیران، در سایه‌ی چتر عوامل پیچیده کننده تری قرار دارند. مدیران و کارکنان واحدهای پیچیده، باید مجهز به فناوری و فرآیندهای کسب اطلاعات بیشتر، منطبق با محیط و نیازهای محیطی باشند. از این رو، پیچیدگی مدیریت، با پیچیدگی کسب و کار افزایش می یابد (چنگ، لی و شولین، ۲۰۱۶).

پیشینه پژوهش

اوتاماسا و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی به این نتیجه دست یافتند که بین محافظه کاری و پاداش مدیران اجرایی رابطه ای مثبت وجود دارد؛ آنها همچنین نشان دادند در شرکت هایی که محیط اطلاعاتی شفاف و روشنی ندارند (اطلاعات حسابداری ضعیف یا کمی وجود دارد) نسبت به شرکت های که محیط اطلاعاتی شفاف دارند این رابطه بیشتر احساس میشود و این گونه شرکت ها تمایل بیشتری برای محافظه کاری دارند.

آپادور و مهد نورا (۲۰۱۳) با بررسی عوامل اثرگذار بر تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی و حاکمیت شرکتی بیان نمودند که اندازه کمیته حسابرسی، تمرکز مالکیت، اندازه سازمان و سودآوری با تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی در رابطه می باشد. نتایج تحقیق آنها نشان داد که با افزایش تعداد اعضای کمیته حسابرسی تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی افزایش خواهد یافت. همچنین با افزایش تعداد سهامداران بالای ۵ مالکیت (تمرکز مالکیت) تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی به دلیل افزایش تقاضا برای انجام حسابرسی با کیفیت بالاتر، افزایش خواهد یافت. میان اندازه سازمان و سودآوری با تأخیر در زمان صدور گزارش حسابرسی نیز رابطه معکوس برقرار می باشد.

محمد نور و همکاران (۲۰۱۰) با بررسی تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار مالزی در سال ۲۰۰۲ به این نتیجه دست یافتند که کمیته حسابرسی فعال و بزرگ باعث کوتاه تر شدن تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی می شود، اما تخصص و استقلال کمیته حسابرسی با به موقع بودن گزارش حسابرسی رابطه معنی داری ندارد.

جونز و وو (۲۰۱۰) در بررسی طرح های پاداش مدیران نشان دادند که پاداش مدیران بطور کلی مربوط به مالکیت سهام و اختیار خرید سهام مشتق شده اند زیرا پاداش سهام از سال ۱۹۹۰ به عنوان یک جز اصلی از مزایای مدیرعامل مطرح شده است و نیز نشان دادند که پاداش مدیران ممکن است مدیریت سود را برانگیزد.

حاجیها و چناری (۱۳۹۴) در مطالعه ای به بررسی افزایش ثروت سهام داران در طول دوره نقدی مدیران ارشد شرکت پرداختند؛ یافته های حاصل از پژوهش بیانگر آن است که بین پاداش مدیران ارشد و ارزش افزوده سهام دار (مجموع تغییرات ارزش بازار و سود نقدی پرداخت شده)، (بازده سهام غیر عادی انباشته) ارتباط معنی داری وجود ندارد، از این رو میتوان نتیجه گرفت که تخصیص پاداش در طول دوره تصدی مدیران ارشد شرکت های ایرانی مؤثر نبوده است.

جهانشاد و علم اهرمی (۱۳۹۲) دریافتند که بین پاداش مدیران و جریان نقد آزاد رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد بنابراین در چنین شرایطی باید به دنبال مکانیسمی جهت کاهش هزینه های نمایندگی میان مدیران و سهام داران بود، یکی از این مکانیسم ها بکارگیری محافظه کاری در گزارشگری مالی می باشد.

سجادی و زارع زاده (۱۳۹۰) به بررسی رابطه بین طرح های پاداش مدیران و معیارهای اقتصادی ارزیابی عملکرد را با استفاده از داده های ترکیبی پرداختند. بر اساس یافته های آنها یکی از راهکارهای تاثیرگذار که باعث کاهش تضاد منافع بین مدیران و سهامداران و بهبود عملکرد مدیران می شود ایجاد انگیزه در مدیران با استفاده از طرحهای مبتنی بر پاداش است. یافته های تحقیق نشان داد که بین پاداش پرداختی به مدیران و معیارهای اقتصادی ارزیابی عملکرد رابطه معنی داری وجود دارد.

مهدوی و جمالیان پور (۱۳۸۹) به بررسی عوامل مؤثر بر سرعت گزارشگری مالی ۲۷۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۷۸ لغایت ۱۳۸۷ پرداخته اند. از اختلاف زمانی میان تاریخ پایان سال مالی و تاریخ ارائه گزارش های مالی حسابرسی شده سالانه، به عنوان معیاری برای سرعت گزارشگری مالی و از نسبت های مالی، متغیر اندازه شرکت و نسبت سرمایه گذاری مجدد، به عنوان عوامل مؤثر بر سرعت گزارشگری استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که، سرعت گزارشگری مالی در صنایع مختلف، متفاوت بود و سرعت گزارشگری مالی در طی سالهای مورد مطالعه به طور میانگین بیشتر شده است. اکثر نسبت های مالی و غیرمالی مورد بررسی با سرعت گزارشگری مالی رابطه معنادار آماری داشتند. همچنین با استفاده از نسبت های مالی و غیر مالی می توان به مدل های معناداری برای پیش بینی سرعت گزارشگری مالی دست یافت.

صادقی حسن آبادی (۱۳۸۸) در پژوهشی عوامل تأثیرگذار بر زمان صدور گزارش حسابرسی را مورد بررسی قرار داد. در این پژوهش تأثیر عوامل نوع گزارش حسابرسی، بدهی های احتمالی، وجود اقلام غیر مترقبه در صورت سود و زیان،

سهامدار عمده و وجود سابقه همکاری بین حسابرس و صاحب کار مورد بررسی قرار گرفت که نتایج نشان می دهد نوع گزارش حسابرس به شکلی معنادار بر تاریخ گزارش حسابرس تأثیر گذار است.

فرضیه های پژوهش

فرضیه اول: پیچیدگی عملیات بر تاخیر در گزارشگری مالی تأثیر دارد.
فرضیه دوم: پاداش هیئت مدیره بر تاخیر در گزارشگری مالی تأثیر دارد.

مدل رگرسیونی برای فرضیه اول پژوهش

$$\text{Delay}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{Complex}_{it} + \beta_2 \text{size}_{it} + \beta_3 \text{lev}_{it} + \beta_4 \text{Age}_{it} + \beta_5 \text{Instit}_{it} + \beta_6 \text{SPCA}_{it} + U_{it}$$

مدل رگرسیونی برای فرضیه دوم پژوهش

$$\text{Delay}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{Bonus}_{it} + \beta_2 \text{size}_{it} + \beta_3 \text{lev}_{it} + \beta_4 \text{Age}_{it} + \beta_5 \text{Instit}_{it} + \beta_6 \text{SPCA}_{it} + U_{it}$$

متغیر وابسته: تاخیر در گزارشگری مالی (Delay)

این متغیر عبارت است از تفاوت روزهای بین تاریخ امضای گزارش حسابرسی و تاریخ پایان دوره مالی هر شرکت در هر سال. که برای همگن کردن این متغیر، عدد حاصل بر ۳۶۵ تقسیم شده است.

متغیرهای مستقل:

(۱) پیچیدگی عملیات (Complex)

برای اندازه گیری پیچیدگی عملیاتی از معیار شاخص درصد فروش خارجی (صادرات) استفاده می شود که نحوه عملیاتی کردن آن به این صورت است:

درصد فروش خارجی (صادرات)، درصد فروش خارجی می باشد این نسبت معرف میزان صادرات واحد تجاری از جمع فروش واحد تجاری در یک دوره مالی (یکسال) می باشد. مؤلفه های این نسبت (یعنی میزان صادرات و میزان فروش) از صورتهای مالی واحدهای تجاری و یادداشت های پیوست بدست آمده است. برای محاسبه درصد فروش خارجی، میزان فروش خارجی را بر روی جمع فروش واحد تجاری به دست می آوریم.

(۲) پاداش هیئت مدیره (Bonus)

در این تحقیق برای اندازه گیری پاداش مدیریت از طریق لگاریتم طبیعی مبلغ پاداش مدیریت که در صورت های مالی و یا یادداشت های توضیحی آن وجود دارد، اندازه گیری می شود (نیکو مرام و پازوکی، ۱۳۹۴).

متغیرهای کنترلی

تخصص حسابرس در صنعت (SPCA_{it}): در صورتی که حسابرس متخصص در صنعت باشد برابر با ۱ و در غیر این صورت برابر با صفر است؛ به عبارتی دیگر، در این پژوهش برای اندازه گیری تخصص حسابرس در صنعت از رویکرد سهم بازار استفاده می شود. به این معنی که هرچه سهم بازار حسابرس بیشتر باشد، تخصص حسابرس در آن صنعت و تجربه او نسبت به سایر رقبا بالاتر است. سهم بازار حسابرسان به صورت زیر محاسبه می شود (مجموع دارایی های تمام

صاحب کاران یک موسسه حسابرسی خاص در یک صنعت خاص، تقسیم بر مجموع دارایی‌های صاحب کاران در این صنعت).

$$MS_{ik} = \frac{\sum_{j=1}^{J_{ik}} TA_{ijk}}{\sum_{i=1}^{I_k} \sum_{j=1}^{J_{ik}} TA_{ijk}}$$

MS_{ik} : سهم بازار موسسه حسابرسی i در صنعت k

TA : مجموع دارایی‌های صاحب کاران

I : نماد موسسه حسابرسی است

K : نماد صنعت مورد نظر است

J_{ik} : نماد تعداد صاحب کاران موسسه حسابرسی i در صنعت k

I_k : نماد تعداد موسسه‌های حسابرسی در صنعت k

مؤسساتی به‌عنوان متخصص در صنعت در نظر گرفته می‌شوند که سهم بازارشان بر اساس رابطه زیر برقرار باشد (اعتمادی و همکاران، ۱۳۸۸).

در رابطه فوق، N_k بیانگر تعداد شرکت‌های موجود در صنعت k است؛ بنابراین اگر شرکت از سوی موسسه حسابرسی متخصص صنعت حسابرسی شده باشد، متغیر SPEC برابر با یک و گرنه برابر با ۰ خواهد بود.

$$MS_{ik} > \frac{1}{N_k} \times 1.2$$

اندازه شرکت (SIZE): در این تحقیق از طریق لگاریتم طبیعی مجموع دارایی‌های شرکت محاسبه شده است.

اهرم مالی (Lev): از نسبت کل بدهی به کل دارایی به عنوان شاخص اهرم مالی استفاده شده است.

سن شرکت (Age): از طریق لگاریتم طبیعی عمر شرکت (اختلاف سال مرود نظر با سال تاسیس شرکت) اندازه گیری شده است.

سرمایه گذاران نهادی (Inst)

مطابق با تعریف بوش (۱۹۹۸)، سرمایه گذاران نهادی، سرمایه گذاران بزرگ نظیر بانک‌ها، شرکت‌های بیمه، شرکتهای سرمایه گذاری هستند که حجم بزرگی از عملیات آنها به معامله سهامشان بر می‌گردد. علاوه بر این مطابق با تعریف بند ۲۷ ماده یک قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران، از سرمایه گذاران نهادی، هر شخص حقیقی یا حقوقی که بیش از ۵ درصد و یا بیش از ۵ میلیارد ریال از ارزش اسمی اوراق بهادار در دست انتشار را خریداری کند نیز جزو این گروه از سرمایه گذاران محسوب می‌شوند. با بررسی یادداشتهای همراه صورتهای مالی، درصد مالکیت این سرمایه گذاران از سهام شرکت مشخص می‌گردد (علی نژاد و بحرینی، ۱۳۹۲؛ کامیابی و پرهیزگار، ۱۳۹۵).

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی است و به دلیل اینکه از طرح پس از واقعه استفاده می‌کند، از لحاظ روش همبستگی و از نوع علی (پس از وقوع) می‌باشد. در این پژوهش، گردآوری اطلاعات در دو مرحله انجام می‌شود؛ در مرحله اول برای تدوین مبانی نظری و پیشینه پژوهش از روش کتابخانه‌ای و در مرحله دوم، برای گردآوری داده‌های مورد نظر از صورتهای مالی، اطلاعات ارائه شده به بورس اوراق بهادار، و سایر منابع اطلاعاتی مرتبط و برای به دست آوردن برخی متغیرهای پژوهش از سایت سازمان بورس اوراق بهادار و همچنین از نرم‌افزار ره‌آورد نوین استفاده شد. برای تجزیه و

تحلیل داده‌های گردآوری شده از آمار توصیفی و آمار استنباطی به طور همزمان استفاده شد. داده‌های مربوط به بورس اوراق بهادار تهران در نرم‌افزار ره‌آورد نوین جمع‌آوری می‌شود. بعد از جمع‌آوری داده‌ها از طریق نرم‌افزارهای موجود، با ورود اطلاعات به نرم‌افزار اکسل از توابع این نرم‌افزار برای محاسبه متغیرهای پژوهش استفاده شد. در این تحقیق از روش رگرسیون چند متغیره به عنوان روش آماری استفاده شد و برای رد یا پذیرش فرضیات با استفاده از نرم‌افزار استات نسخه ۱۵ به عمل آمد و با استفاده از این نرم‌افزار، رابطه بین متغیرها مورد بررسی قرار گرفت. جامعه آماری مورد بررسی در این پژوهش، کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و دوره مورد بررسی نیز سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۷ می‌باشد.

در این پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران که دارای ویژگی‌های زیر بوده، به عنوان نمونه انتخاب شده اند:

- به دلیل افزایش قابلیت مقایسه، دوره مالی شرکت‌ها منتهی به پایان اسفند ماه باشد.
 - شرکت‌های مورد نظر جزو بانک‌ها و واسطه‌گری مالی، لیزینگ، هلدینگ و سرمایه‌گذاری به علت ماهیت و نوع فعالیت این گروه از شرکت‌ها متفاوت است، نباشند.
 - شرکت‌ها نایستی سال مالی خود را در طی دوره‌های مورد نظر تغییر داده باشد.
 - اطلاعات مالی شرکت‌های مورد بررسی به منظور استخراج داده‌های مورد نیاز در دسترس باشد.
 - شرکت‌های مورد بررسی در بازه زمانی پژوهش از بورس خارج نشده باشد.
- در این پژوهش از روش حذف سیستماتیک برای رسیدن به نمونه استفاده شد و در نهایت ۱۱۹ شرکت به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند.

یافته‌های پژوهش

جدول (۱)، آمار توصیفی داده‌های مربوط به متغیرهای مورد استفاده در تحقیق را نشان می‌دهد.

جدول ۱: آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	تعداد	میانگین	بیشترین	کمترین	انحراف معیار
تاخیر در گزارشگری مالی	۷۱۴	۰,۲۰۲	۰,۴۹	۰,۰۴۹۰	۰,۳۶۹
پاداش هیئت مدیره	۷۱۴	۵,۱۳۲	۸,۷۷۹	۰,۰۰۰	۳,۱۵۴
پیچیدگی عملیات	۷۱۴	۰,۱۱۲	۰,۷۰	۰	۰,۱۷۱
اندازه شرکت	۷۱۴	۱۴,۵۶۷	۱۹,۳۷۴	۱۰,۴۳۲	۱,۵۶۳
اهرم مالی	۷۱۴	۰,۵۹۲	۰,۹۶	۰,۰۷۱	۰,۱۹۸
استقلال هیئت مدیره	۷۱۴	۰,۶۷۲	۱	۰,۲	۰,۱۷۴
سرمایه گذاران نهادی	۷۱۴	۰,۷۴۲	۰,۹۶	۰,۱۱۲	۰,۱۸۹

اصلی‌ترین شاخص مرکزی، میانگین است که نشان‌دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است و شاخص خوبی برای نشان دادن مرکزیت داده‌هاست. برای مثال مقدار میانگین برای متغیر تاخیر در گزارشگری مالی برابر با (۰,۲۰۲) می‌باشد و برای اهرم مالی ۰,۵۹ می‌باشد که نشان می‌دهد در شرکت‌های عضو نمونه به طور میانگین، ۵۹ درصد از دارایی‌ها از بدهی‌های تشکیل شده است. به‌طور کلی پارامترهای پراکندگی، معیاری برای تعیین میزان پراکندگی یا یکدیگر یا میزان پراکندگی آن‌ها نسبت به میانگین است. از مهم‌ترین پارامترهای پراکندگی، انحراف معیار است. مقدار این پارامتر برای پاداش هیئت مدیره برابر با ۳,۱۵۴ و برای پیچیدگی عملیات برابر است با ۰,۱۷۱ می‌باشد که نشان می‌دهد این دو متغیر به ترتیب دارای بیشترین و کمترین انحراف معیار هستند. کمینه و بیشینه نیز کمترین و بیشترین را در هر متغیر نشان

می‌دهد. به‌عنوان مثال بزرگ‌ترین مقدار اهرم مالی برابر با ۰٫۹۶ است. سطح اندازه‌گیری برخی از متغیرها شامل مقیاس اسمی و رتبه‌ای می‌باشد که برای متغیرهای کیفی به کار می‌روند. این متغیرها معمولاً دووجهی یا چندوجهی می‌باشند. جدول توزیع فراوانی متغیر تخصص حسابرسان در صنعت صورت زیر می‌باشد.

جدول ۲: توزیع فراوانی متغیر تخصص حسابرسان در صنعت

عنوان	فراوانی	درصد فراوانی
دارای تخصص حسابرسان در صنعت	۴۳۹	۶۱٫۴۸
فاقد تخصص حسابرسان در صنعت	۲۷۵	۳۸٫۵۲
جمع	۷۱۴	۱۰۰

همان‌طور که در جدول ۲ قابل مشاهده است، جمع کل شرکت - سال‌های مورد بررسی برابر با ۷۱۴ می‌باشد که از بین آن‌ها تعداد ۴۳۹ شرکت - سال یعنی ۶۱٫۴۸ درصد شرکت‌ها دارای تخصص حسابرسان در صنعت و ۲۷۵ شرکت - سال معادل ۳۸٫۵۲ درصد شرکت‌ها فاقد تخصص حسابرسان در صنعت می‌باشند.

آزمون مانایی متغیرها

مطابق ادبیات اقتصادسنجی لازم است قبل از برآورد مدل، مانایی متغیرها بررسی گردد. برای بررسی وجود ریشه واحد در داده‌های پانل، می‌توان از آزمون لوین لین و چو استفاده کرد که نتایج آن به‌صورت جدول ۳ عرضه می‌گردد.

جدول ۳: آزمون مانایی (لوین، لین و چو) برای تمامی متغیرهای پژوهش

متغیر	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
تاخیر در گزارشگری مالی	-۲۷٫۷۴۱	۰٫۰۰۰۰	مانا است
پاداش هیئت مدیره	-۱۲٫۹۶۱	۰٫۰۰۰۰	مانا است
پیچیدگی عملیات	-۱۳٫۴۱۶	۰٫۰۰۰۰	مانا است
اندازه شرکت	-۱۷٫۶۴۲	۰٫۰۰۰۰	مانا است
اهرم مالی	-۱۹٫۴۲۳	۰٫۰۰۰۰	مانا است
استقلال هیئت مدیره	-۱۳٫۲۳۵	۰٫۰۰۰۰	مانا است
سرمایه‌گذاران نهادی	-۱۸٫۲۳۶	۰٫۰۰۰۰	مانا است

با توجه به جدول ۳ مشاهده می‌شود که سطح معنی‌داری متغیرها در آزمون مانایی همه متغیرها کمتر از ۵ درصد بوده و بیانگر مانا بودن متغیرها است.

آزمون اف لیمر (چاو)

این آزمون برای تشخیص بین الگوهای اثرات معمولی (pool) و داده‌های تابلویی (panel) صورت می‌گیرد. نتایج حاصل از آزمون اف لیمر برای مدل پژوهش بدین شرح می‌باشد:

جدول ۴: نتایج آزمون اف لیمر (چاو)

مدل آزمون	آماره آزمون	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون
فرضیه اول	۱۴٫۱۴۲	۰٫۰۰۰۰	پذیرش الگوی داده‌های تابلویی
فرضیه دوم	۱۶٫۲۶۱	۰٫۰۰۰۰	پذیرش الگوی داده‌های تابلویی

نتایج حاصل در جدول ۴ نشان می‌دهد که سطح معناداری آزمون برای هر دو مدل پژوهش کمتر از ۵ درصد بوده و بیانگر پذیرش الگوی داده‌های تابلویی (پانل) می‌باشد.

آزمون هاسمن

در صورتی که میزان معناداری آماره‌ی چاو (prob) کمتر از سطح ۰,۰۵ باشد ساختار داده‌ای panel انتخاب می‌شود. در این حالت برای تشخیص اثرات ثابت یا تصادفی باید آزمون هاسمن نیز انجام شود.

جدول ۵: نتایج آزمون هاسمن

مدل آزمون	آماره آزمون	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
فرضیه اول	۱۴,۳۶۱	۰,۰۰۰۰	اثرات ثابت عرض از مبدأ
فرضیه دوم	۱۷,۲۶۴	۰,۰۰۰۰	اثرات ثابت عرض از مبدأ

نتایج حاصل در جدول ۵ نشان می‌دهد که سطح معناداری آزمون در مدلها کمتر از ۵ درصد بوده و بیانگر پذیرش اثرات ثابت می‌باشد.

آزمون ناهمسانی واریانس

اگر خطاهای رگرسیون ناهمسان باشند اما محقق بدون در نظر گرفتن این موضوع به فرایند برآورد و استنباط ادامه دهد در این حالت، انحراف معیار می‌تواند اشتباه باشد و بنابراین هرگونه استنباطی که صورت گرفته، می‌تواند گمراه کننده باشد بنابراین از آزمون والد تعدیل شده برای بررسی ناهمسانی واریانس جملات اخلال استفاده شده است.

جدول ۶: نتایج آزمون ناهمسانی واریانس

مدل آزمون	آماره آزمون	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
فرضیه اول	۶۵۴۱۶,۳۶	۰,۰۰۰۰	ناهمسانی واریانس وجود دارد
فرضیه دوم	۱۲۱۵۱,۲۴	۰,۰۰۰۰	ناهمسانی واریانس وجود دارد

نتایج حاصل در جدول ۶ نشان می‌دهد که سطح معنی داری آزمون در مدلها کمتر از ۵ درصد می‌باشد و بیانگر وجود ناهمسانی واریانس در جملات اخلال می‌باشد که این مشکل در تخمین نهایی مدلها با اجرای دستور gls رفع شده است.

نتیجه آزمون فرضیه اول پژوهش

فرضیه اول پژوهش بیان می‌دارد: پیچیدگی عملیات بر تاخیر در گزارشگری مالی تاثیر دارد.

جدول ۷: نتیجه آزمون فرضیه اول

متغیر وابسته: تاخیر در گزارشگری مالی					
متغیرها	نماد	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
پیچیدگی عملیات	Complex	۰,۰۰۵۳	۰,۰۰۰۳	۱۴,۷۸	۰,۰۰۰
اندازه شرکت	size _{it}	۰,۰۰۰۳	۰,۰۰۰۱	۱,۹۵	۰,۰۵۱
اهرم مالی	lev _{it}	۰,۰۱۲۱	۰,۰۰۵۴	۲,۲۳	۰,۰۲۵
سن شرکت	Age _{it}	۰,۰۲۴۳	۰,۰۰۱۲	۱۹,۰۵	۰,۰۰۰
سرمایه گذاران نهادی	Instit _{it}	-۰,۰۹۷۷	۰,۰۰۴۲	-۲۳,۱۶	۰,۰۰۰
تخصص حسابرس در صنعت	SPCA _{it}	-۰,۰۰۲۳	۰,۰۰۳۳	-۰,۷۰	۰,۴۸۴
C					
۱۱ درصد					ضریب تعیین
۱۱۴,۰۶					آماره والد
۰,۰۰۰۰					سطح معناداری

با توجه به جدول ۷، مشاهده می‌شود که متغیر پیچیدگی عملیات دارای ضریب مثبت و سطح معناداری کمتر از پنج درصد می‌باشد بنابراین می‌توان گفت پیچیدگی عملیات بر تاخیر در گزارشگری مالی تاثیر مستقیم دارد و فرضیه اول پژوهش پذیرفته می‌شود. متغیرهای کنترلی اهرم مالی و سن شرکت، دارای سطح معناداری کمتر از ۵ درصد و ضریب مثبت بوده بنابراین تأثیر مستقیم و معناداری با متغیر وابسته دارند. متغیر کنترلی سرمایه گذاران نهادی دارای سطح معناداری کمتر از ۵ درصد بوده و ضریب آنها عددی منفی می‌باشد بنابراین تأثیر معکوس و معناداری با متغیر وابسته دارد. ضریب تعیین برابر با ۱۱ درصد می‌باشد که نشان می‌دهد متغیرهای مستقل و کنترلی موجود در مدل توانسته‌اند ۱۱ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند. آماره والد برابر با ۱۱۴,۰۶ و سطح معناداری آن کمتر از ۵ درصد می‌باشد از این رو می‌توان گفت که مدل برازش شده از اعتبار کافی برخوردار است.

نتیجه آزمون فرضیه دوم پژوهش

فرضیه دوم پژوهش بیان می‌دارد: پیچیدگی عملیات بر تاخیر در گزارشگری مالی تاثیر دارد.

جدول ۸: نتیجه آزمون فرضیه اول

متغیر وابسته: تاخیر در گزارشگری مالی					
متغیرها	نماد	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
پاداش هیئت مدیره	Bonus	-۰,۰۰۵۱	۰,۰۰۰۳	-۱۳,۷۵	۰,۰۰۰
اندازه شرکت	size _{it}	۰,۱۹۶۷	۰,۳۱۵۸	۰,۶۲	۰,۵۳۳
اهرم مالی	lev _{it}	۰,۰۱۱۱	۰,۰۰۶۶	۱,۶۸	۰,۰۹۳
سن شرکت	Age _{it}	۰,۰۲۳۲	۰,۰۰۱۰	۲۲,۲۴	۰,۰۰۰
سرمایه گذاران نهادی	Instit _{it}	-۰,۱۰۰۷	۰,۰۰۷۷	-۱۲,۹۲	۰,۰۰۰
تخصص حسابرس در صنعت	SPCA _{it}	-۰,۰۰۳۲	۰,۰۰۳۴	-۰,۹۷	۰,۳۳۴
C					
۱۲ درصد					ضریب تعیین
۱۲۲,۶۱					آماره والد
۰,۰۰۰۰					سطح معناداری

با توجه به جدول ۸، مشاهده می‌شود که پاداش هیئت مدیره دارای ضریب مثبت و سطح معناداری کمتر از پنج درصد می‌باشد بنابراین می‌توان گفت پاداش هیئت مدیره بر تأخیر در گزارشگری مالی تأثیر مستقیم دارد و فرضیه دوم پژوهش پذیرفته می‌شود. متغیر کنترلی سن شرکت، دارای سطح معناداری کمتر از ۵ درصد و ضریب مثبت بوده بنابراین تأثیر مستقیم و معناداری با متغیر وابسته دارند. متغیر کنترلی سرمایه‌گذاران نهادی دارای سطح معناداری کمتر از ۵ درصد بوده و ضریب آنها عددی منفی می‌باشد بنابراین تأثیر معکوس و معناداری با متغیر وابسته دارد. ضریب تعیین برابر با ۱۲ درصد می‌باشد که نشان می‌دهد متغیرهای مستقل و کنترلی موجود در مدل توانسته‌اند ۱۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند. آماره والد برابر با ۱۲۲٫۶۱ و سطح معناداری آن کمتر از ۵ درصد می‌باشد از این رو می‌توان گفت که مدل برازش شده از اعتبار کافی برخوردار است.

بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این پژوهش به بررسی تأثیر پیچیدگی عملیات و پاداش هیئت مدیره بر تأخیر در گزارشگری مالی پرداخته شد. جامعه آماری پژوهش کلیه شرکتهای بیمه‌ای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بود که تعداد ۱۱۹ شرکت و در بازه زمانی ۶ ساله بین سالهای ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۷ مورد تحقیق قرار گرفتند. دو فرضیه در این پژوهش مطرح گردید که پس از بررسی و آزمون‌های مربوط به فرضیه اول مشخص گردید که پیچیدگی عملیات بر تأخیر در گزارشگری مالی تأثیر مستقیم معنادار دارد. یعنی در شرکتهایی که دارای پیچیدگی عملیات هستند و شرکتهای فروش صادراتی دارند آن شرکتهای تأخیر در گزارشگری مالی دارند. در نهایت طبق نتایج حاصل از فرضیه دوم می‌توان گفت که پاداش هیئت مدیره بر تأخیر در گزارشگری مالی تأثیر معنادار و معکوس دارد یعنی شرکتهایی که به هیئت مدیره خود پاداش می‌دهند در آن شرکتهای صورت‌های مالی با تأخیر کمتری گزارش می‌شود. با توجه به نتایج این پژوهش، پیشنهاد می‌شود پژوهش حاضر در مراحل مختلف چرخه عمر شرکت انجام شده و با نتایج این پژوهش مقایسه کرد و همچنین انجام پژوهش حاضر در صنایع مختلف انجام گیرد و نتایج مقایسه گردد و تأثیر پیچیدگی عملیات و پاداش هیئت مدیره بر تأخیر در گزارشگری مالی با تأکید بر نقش تعدیل‌کنندگی اثربخشی کمیته حسابرسی بررسی گردد. با توجه به نتایج حاصل از فرضیه‌های پژوهش به شرکت‌ها توصیه می‌شود برای اینکه گزارش‌های مالی با تأخیر کمتری همراه باشد برای مدیران پاداش در نظر بگیرند چون پرداخت پاداش به مدیران منجر به افزایش انگیزه آنها می‌شود.

منابع

- ✓ جهانشاد، آریتا، علم اهرمی، مهشید، (۱۳۹۲)، بررسی ارتباط بین جریان‌های نقد آزاد و نسبت Q توبین با طرح‌های پاداش مدیران، دانش سرمایه‌گذاری، دوره ۲، شماره ۷، صص ۱۶۷-۱۹۲.
- ✓ صادقی حسن‌آبادی، حسن، (۱۳۸۸)، عوامل تأثیرگذار بر زمان صدور گزارش حسابرسی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد ناپیوسته، دانشگاه علامه طباطبائی.
- ✓ کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی سازمان حسابرسی، (۱۳۸۹)، پیوست استانداردهای حسابداری، مفاهیم نظری گزارشگری مالی.
- ✓ معیری، مرتضی، (۱۳۸۶)، عوامل مؤثر بر به موقع بودن گزارش حسابرسی، فصلنامه مطالعات حسابداری، شماره ۱۶، صص ۴۳-۶۹.
- ✓ مهدوی، غلامحسین، جمالیان پور، مظفر، (۱۳۸۹)، بررسی عوامل مؤثر بر سرعت گزارشگری مالی، مجله پژوهش‌های حسابداری مالی، سال دوم، شماره ۴، صص ۸۹-۱۰۸.

- ✓ علی نژاد ساروکلائی، مهدی، بحرینی، مریم، (۱۳۹۲). تاثیر سرمایه گذاران نهادی و تمرکز مالکیت بر فرصتهای سرمایه گذاری در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، حسابداری مالی، سال پنجم، شماره ۱۹، صص ۹۱-۱۰۹.
- ✓ کامیابی، یحیی، پرهیزگار، بتول، (۱۳۹۵)، بررسی رابطه بین سرمایه گذاران نهادی و همزمانی قیمت سهام در شرکت-های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش سرمایه گذاری، سال پنجم، شماره ۱۷، صص ۱۶۵-۱۸۶.
- ✓ Apadore, Kogilavani. & Mohd Noor, Marjan. (2013). Determinants of Audit Report Lag and Corporate Governance in Malaysia". *International Journal of Business and Management*. Vol. 8. No. 15: 552-578.
- ✓ Bushee, B. J(1998). "The Influence of Institutional Investors on Myopic R&D Investment Behavior", *Accounting Review*, 73: 305-334.
- ✓ Chambers, A. E., & Penman, S. H. (1984). Timeliness of Corporate Reporting and Stock Price Reaction to Earning Announcements. *Journal of Accounting Research*, Vol.3, No.22: 21-47.
- ✓ Chen, Y., J. Eshleman., and J. Soileau. (2016). Board Gender Diversity and Internal Control Weaknesses. *Advances in Accounting*, 65-90. 1(32) .
- ✓ Givoly, D., & Palmon, D. (1982). Timeliness of Annual Earnings Announcements: Empirical Evidence. *The Accounting Review*, Vol.4, No57:486-508.
- ✓ Kross, W., & Schroeder, D. A. (1984). An Empirical Investigation of the Effect of Quarterly Earnings Announcement on Stock Returns. *Journal of Accounting Research*, Vol. 2, No.22: 153-176.
- ✓ Spence, M. (1973). Job market signaling. *Quarterly Journal of Economics* ,Vol.87, No.3:355° 374.